

Jūratė Kiaupienė

"Imperatoriaus Zigmanto knyga. XV a. Lietuvos valdovų portretai: Pasakojimai ir vaizdai", Eberhard Windecke, Wilno, 2015 : [recenzja]

Rocznik Lituanistyczny 2, 281-282

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Eberhard Windecke, *Imperatoriaus Zigmanto knyga. XV a. Lietuvos valdovų portretai: Pasakojimai ir vaizdai / Book of Emperor Sigismund. Portraits of 15th-century Lithuanian Rulers: Narratives and Images*, wyd. Jūratė Kiaupienė, Rinvydas Petrauskas, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai / National Museum Palace of the Grand Dukes of Lithuania, Vilnius 2015, ss. 414 + 2 nlb., il., ISBN 978-609-8061-37-6, seria: „Lietuvos Didžiųjų Kunigaikščių rūmų studijos / Studies of the Palace of the Grand Dukes of Lithuania”, t. 22

Publikacja „Księga cesarza Zygmunta. Portrety władców Litwy XV wieku: opowieści i obrazy” kontynuuje tradycję Muzeum Narodowego – Pałac Wielkich Książąt Litewskich wydawania nieznanych czy mało znanych dawnych tekstów i źródeł wizualnych do dziejów Litwy, ważnych dla poznania tak historii politycznej państwa, jak też dziedzictwa kulturowego i artystycznego. Książka dzieli się na dwie części.

Pierwsza część zawiera dwa teksty wprowadzające, w języku litewskim i angielskim. Rimvydas Petrauskas („Wielkie Księstwo Litewskie i uniwersalny świat Zygmunta Luksemburga, króla Rzymu, Węgier i Czech”, s. 9–35) krótko charakteryzuje Europę I połowy XV w., międzynarodowe stosunki polityczne, dyplomatyczne, wojenne, relacje pomiędzy władcami, tradycje życia dworskiego, wprowadza czytelnika w skomplikowany świat Zygmunta Luksemburga. W szerokim kontekście europejskim pokazuje miejsce, które w tym świecie przyszłego cesarza zajmowało Wielkie Księstwo Litewskie, zarysowuje rolę, jaką w opowieściach Eberharda Windecke odegrali czterej przedstawiciele dynastii Giedyminowiczów: Witold, Jagiełło, Zygmunt Korybutowicz i Świdrygiełło. Jūratė Kiaupienė („Księga Zygmunta i Litwa”, s. 37–54) zapoznaje czytelnika z osobą Eberharda Windecke i jego *Księgą cesarza Zygmunta* (oryg. niem. *Kaiser Sigismunds Buch*). Omawia zachowane do dziś odpisy rękopisu utworu (obecnie znane są dwa ilustrowane odpisy) oraz jego wydania. Szczegółowo przedstawia opatrzony kolorowymi rysunkami rękopis przechowywany w Austriackiej Bibliotece Narodowej w Wiedniu (Österreichische Nationalbibliothek Wien, Handschriften- und Inkunabelsammlung, Sign. Cod. 13.975), który został wybrany na podstawę publikacji fragmentów opowieści Eberharda Windecke, przez wydawców umownie nazwanych „litewskimi”. Wybrany rękopis ozdobiony jest rysunkami wykonanymi w pracowni Diebolda Laubera w Hagenau („der Werkstatt Diebold Lauber in Hagenau”). W artykule podano również informacje o drugim ilustrowanym egzemplarzu rękopisu księgi Eberharda Windecke, zachowanym w kolekcji prywatnej.

Druga część omawianej edycji: „Faksymilowa edycja fragmentów *Księgi cesarza Zygmunta* Eberharda Windecke. Tłumaczenie na litewski i komentarz” zawiera faksymile wybranych tekstów i rysunków z utworu Eberharda Windecke oraz komentarze. Tekst, oryginalnie w języku niemieckim, przetłumaczono na litewski (s. 55–401). Opublikowano wszystkie fragmenty utworu dotyczące Litwy, a dodatkowo wybrane teksty i ilustracje o charakterze kontekstowym.

Tematycznie „litewskie” opowieści Eberharda Windecke i 12 rysunków można podzielić na kilka grup. Pierwsza obejmuje przekazy o kontaktach politycznych Zygmunta Luksemburga z królem Polski Jagiełłą i wielkim księciem Litwy Witoldem, przeważnie w sprawach związanych z Zakonem Krzyżackim. Druga grupa podejmuje skomplikowane kwestie wokół czeskich husytów i działalności wysłannika Witolda do husytów, Zygmunta

Korybutowicza. Ponadto mamy opowieści dotyczące osobistych relacji Zygmunta Luksemburga z przedstawicielami dynastii Giedyminowiczów.

Jūratė Kiaupienė
Instytut Historii Litwy, Wilno

Wioletta Pawlikowska-Butterwick, Liudas Jovaiša, *Vilniaus ir Žemaičių katedrų kapitulų statutai / The Statutes of the Chapters of Vilna and Samogitia*, Lietuvių katalikų mokslo akademija, Vilnius 2015, ss. 416, streszcz. pol., il., ISBN 978-9986-592-82-2

Wartościowe źródła do historii Kościoła katolickiego na Litwie

W sześćsetną rocznicę chrztu Żmudzi i pięćsetlecie nadania statutów kapitule wileńskiej trafia do rąk badaczy zainteresowanych dziejami Wielkiego Księstwa Litewskiego cenne wydawnictwo źródłowe, zawierające pomniki partykularnego prawa kanonicznego w postaci statutów dwóch kluczowych na Litwie kapituł katedralnych – wileńskiej i żmudzkiej. Teksty statutów uzupełniono obszernym studium pióra Wioletty Pawlikowskiej-Butterwick, opublikowanym w dwóch wersjach językowych – litewskiej i angielskiej.

Autorom udało się zebrać pokaźny i cenny materiał źródłowy. Liudas Jovaiša wydobył z zasobów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku mało znane akta kapituły żmudzkiej z początku XVII w., natomiast ze zbiorów Biblioteki Narodowej Litwy im. Martynasa Mažvydas w Wilnie akta tej samej kapituły z lat 1647–1842. Ponadto w zbiorach tej ostatniej biblioteki udało się badaczowi odnaleźć osiemnastowieczną kopię statutów kapituły żmudzkiej, która to kopia stała się podstawą edycji. Z kolei Wioletta Pawlikowska-Butterwick odszukała w Bibliotece Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie pochodzący prawdopodobnie z połowy XVI w. rękopis zawierający statuty kapituły wileńskiej, a w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie inny jeszcze, nieco późniejszy, bo pochodzący z przełomu XVI i XVII w., za to znacznie pełniejszy od tamtego tekst statutów, którego łaćniński odczyt udostępniła Jovaišy. Ostatecznie podstawą wydania stał się rękopis przechowywany w bibliotece Wróblewskich. Krytyczną edycję łaćnińskich wersji statutów obu wspomnianych kapituł przygotował Liudas Jovaiša, niemniej autorzy wspólnie omówili i opracowali podstawy oraz zasady edycji.

Zebrane przez autorów rękopisy zawierające teksty statutów nie były dotąd przedmiotem wnikliwszego zainteresowania nauki i nadal wywołują szereg wątpliwości i pytań postawionych w publikacji. Przede wszystkim, nie wiadomo dokładnie, kiedy powstały. Nie jest również jasne, jakim przeobrażeniom w stosunku do oryginału uległy wersje statutów, które one kryją. Czy, w przypadku statutów kapituły wileńskiej, są to szesnastowieczne kopie oryginału z 1515 r., czy może – kopie późniejszych redakcji? W pierwszym przypadku nasuwa się dalsze pytanie o wierność kopii. W jakim stopniu – tak pod względem treści, jak i formy – różnią się one od oryginału? W drugim natomiast przypadku narzuca się pytanie o to, kiedy ewentualne kolejne redakcje statutów powstawały? Konsekwencją tych niejasności są zasadnicze trudności w precyzyjnym określeniu czasu, w którym przedstawiane wersje statutów rzeczywiście obowiązywały. Prezentowany materiał źródłowy wymaga zatem dalszych badań.